

perseguits que ho invocaren. Un altre, -avui desaparegut invocant raons de comoditat de trànsit i que potser convindria repensar la reconstrucció, ara que encara som a temps, per allò del respecte a la morfologia urbana medieval i pels alicients turístics-, era el ja esmentat "portalet de la ferreria", situat sobre el mateix antic camí reial, rebent el nom per la seua proximitat a un establiment tant necessari per a la tragineria, a les mateixes portes del poble, sobre el que encara m'han parlat perquè ho coneixeren els meus bons amics Teresa Hernández i Tomàs Orient "lo saboner", pacients acompanyants en les meues encuriosides visites per la part antiga de la vila. També es fa cita de la "casa del Comanador", la mateixa que encara avui existeix, residència oficial del titular de la Tinença de les Coves, centre d'administració dels interessos econòmics i de representació del domini de la

"reverent Senyoria de l'Orde e Cavalleria de la Verge Maria de Montesa e del benaventurat sant Jordi d'Alfama". Darrerament, s'al.ludeix a "l'Hostal" (contracte de lloguer de l'hostal d'Isabet Porcar, de 7 de març de 1519) situat al ja esmentat "carrer de les Tendes, prop de la plaça del mercat", -potser el mateix que encara hem conegut com l'hostal de l'Estrella-, que aleshores però tindria l'entrada per allí, una altra dada més que remarca la importància de l'eix viari.

Per acabar farem una breu referència als tipus d'habitatges, els casalicis, particulars, molts dels quals encara conserven façanes i estructures de distribució molt semblants a les medievals. Com a vila emmurada, l'espai interior era molt densament ocupat, cosa que es resolvia conferint-li als habitacles en general una petita amplària de façana, una curta fondària i una organització

d'espais i funcions en alçària, amb les mínimes obertures a l'exterior per tal d'assuaujar la rigurositat del clima. Pedra i fusta eren els materials més emprats com a propis de l'entorn. La prosa documental, en llatí, en cita tres tipus: *domus, hospitium i ovile*. La *domus* era un casalici de major i millor condició, allò que avui diríem una casa ben posada, les assenyalades pels documents ens les situen a la plaça del Mercat o al carrer de les Tendes, tenint-hi per propietaris a membres de famílies benestants com els Porcar o els Gargallo. L'*hospitium* seria un tipus de vivenda més elemental, un alberg modest, que la documentació situa al carrer de l'Hospital. De vegades, annex a la *domus* o a l'*hospitium* solia haver-hi l'*ovile* o corral per a les ovelles, puix que essent animalets com que constituïen també el patrimoni familiar eren recerats de perills a dintre de la murada.